

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ МУЗИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ВИКОНАВСТВА

УДК 78.072.2

DOI <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2025-44-25>

Віола Григорівна Демидова

ORCID: 0000-0002-8757-0385

кандидат педагогічних наук, народна артистка України,
професор кафедри спеціального фортепіано
Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової
violademidova2017@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНИЙ І ВИКОНАВСЬКИЙ АРТИСТИЗМ У МУЗИЧНОМУ МИСТЕЦТВІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СУТНОСТІ ТА ФУНКЦІЙ

Мета дослідження — здійснення порівняльного аналізу сутності та функцій педагогічного і виконавського артистизму в музичному мистецтві, що передбачає виявлення структурних компонентів, специфічних ознак та особливостей прояву у різних професійних контекстах; визначення спільних та відмінних характеристик обох феноменів, механізмів їх взаємодії та взаємовпливу; розкриття потенціалу інтеграції педагогічного й виконавського артистизму у формуванні високого рівня професійної майстерності музиканта. Особлива увага приділяється обґрунтуванню ролі кожного з видів артистизму у досягненні ефективності навчального процесу та художньої виразності сценічної діяльності. **Методологічну основу дослідження** складають концепції системного, компетентнісного та творчого підходів мистецької освіти; методи теоретичного коментаря сутності артистизму на основі різнобічних науково-педагогічних підходів. **Наукова новизна.** Здійснено комплексний порівняльний аналіз педагогічного та виконавського артистизму в музичному мистецтві, що ґрунтується на визначенні спільних і відмінних ознак за такими критеріями, як адресат впливу, мета, форма прояву, емоційний акцент, контекст, тривалість впливу та рівень імпровізаційності. У роботі запропоновано систематизацію характеристик обох феноменів, що дозволяє розглядати їх у якості взаємодоповнюючих складових професійної діяльності педагога-виконавця.

Розкрито значення синтезу педагогічного та виконавського артистизму для підвищення ефективності як навчального процесу, так і концертної практики. **Висновки.** Педагогічний та виконавський артистизм у процесі викладацької та виконавської музичної діяльності є взаємопов'язаними феноменами, що відображають специфіку двох різних, але взаємодоповнюючих сфер професійної діяльності музиканта. Вони мають спільну художньо-комунікативну основу, але відрізняються за метою, адресатом впливу, формами прояву, емоційною динамікою, контекстом, тривалістю впливу та ступенем імпровізаційності. Педагогічний артистизм зорієнтований на довготривалу системну взаємодію з учнями чи студентами, спрямовану на формування знань, умінь, цінностей та мотивації. Він реалізується переважно у форматі мовленнєвої та невербальної комунікації, створення педагогічних ситуацій, застосування індивідуалізованих методів навчання та контролю емоційної виразності з метою збереження ефективності навчального процесу. Високий рівень імпровізаційності педагогічного артистизму забезпечує гнучке реагування на непередбачувані ситуації та адаптацію до потреб студентської аудиторії. Виконавський артистизм, своєю чергою, має епізодичний, але надзвичайно інтенсивний характер впливу на слухача. Його головною метою є передача художнього образу, створення яскравого емоційного та естетичного враження. Формою його прояву є музична інтерпретація та сценічна дія, що передбачає високий рівень експресивності, виразної пластики, драматургії виконання та внутрішньої емоційної напруги. Імпровізаційність у виконавському артистизмі, хоча й обмежена рамками авторського тексту, виявляється через інтерпретаційні нюанси, темброві та динамічні відтінки, індивідуальне фразування. Таким чином, педагогічний артистизм спрямований на процес та розвиток особистості музиканта, тоді як виконавський – на результат та емоційний ефект у слухача. Проведений порівняльний аналіз дає підставу стверджувати, що обидва типи артистизму не існують ізольовано: високий рівень педагогічної майстерності часто збагачується виконавським досвідом, а сценічна переконливість ґрунтується на глибинних комунікативних навичках, сформованих в процесі художньої комунікації на уроці. Синтез обох типів артистизму створює універсальний професійний інструментарій музиканта, що здатен до ефективного впливу як у навчальному, так і у концертному просторі.

Ключові слова: музичне мистецтво, фахова компетентність педагога-музиканта, педагогічний та виконавський артистизм, виконавська культура, музично-виконавська діяльність, структурні компоненти артистизму, функціональний аналіз.

Demidova Viola Grigoryevna, Candidate of Pedagogical Sciences, People's Artist of Ukraine, Professor at the Department of Special Piano of the Odesa National A. V. Nezhdanova Academy of Music

Pedagogical and performing artistry in music: a comparative analysis of essence and functions

The purpose of the study is to conduct a comparative analysis of the essence and functions of pedagogical and performing artistry in musical art, which involves identifying structural components, specific features and features of manifestation in various professional contexts; determining the common and distinctive characteristics of both phenomena, the mechanisms

of their interaction and mutual influence; revealing the potential of integrating pedagogical and performing artistry in the formation of a high level of professional skill of a musician. Special attention is paid to justifying the role of each type of artistry in achieving the effectiveness of the educational process and artistic expressiveness of stage activity. **The methodological basis** of the study is the concepts of systemic, competency-based and creative approaches to art education; methods of theoretical commentary on the essence of artistry based on versatile scientific and pedagogical approaches. **Scientific novelty.** A comprehensive comparative analysis of pedagogical and performing artistry in musical art has been carried out, based on the identification of common and distinctive features according to such criteria such as the addressee of the impact, the purpose, the form of manifestation, the emotional emphasis, the context, the duration of the impact, and the level of improvisation. The work proposes a systematization of the characteristics of both phenomena, which allows us to consider them as complementary components of the professional activity of a teacher-performer. The importance of the synthesis of pedagogical and performing artistry for increasing the efficiency of both the educational process and concert practice is revealed. **Conclusions.** Pedagogical and performing artistry in the process of teaching and performing musical activities) are interrelated phenomena that reflect the specifics of two different, but complementary spheres of a musician's professional activity. They have a common artistic and communicative basis, but differ in purpose, addressee of influence, forms of manifestation, emotional dynamics, context, duration of influence and degree of improvisation. Pedagogical artistry is oriented towards long-term systemic interaction with pupils or students, aimed at the formation of knowledge, skills, values and motivation. It is implemented mainly in the format of verbal and non-verbal communication, the creation of pedagogical situations, the use of individualized teaching methods, and the control of emotional expressiveness in order to maintain the effectiveness of the educational process. The high level of improvisation of pedagogical artistry ensures flexible response to unforeseen situations and adaptation to the needs of the student audience. Performing artistry, in turn, has an episodic, but extremely intense nature of impact on the listener. Its main goal is to convey an artistic image, create a vivid emotional and aesthetic impression. The form of its manifestation is musical interpretation and stage action, which involves a high level of expressiveness, expressive plasticity, dramaturgy of performance, and internal emotional tension. The comparative analysis conducted gives grounds to assert that both types of artistry do not exist in isolation: a high level of pedagogical skill is often enriched by performing experience, and stage persuasiveness is based on deep communicative skills formed in the process of artistic communication in the lesson. The synthesis of both types of artistry creates a universal professional toolkit for a musician, capable of effective influence in both the educational and concert space.

Key words: musical art, professional competence of a teacher-musician, pedagogical and performing artistry, performing culture, musical and performing activity, structural components of artistry, functional analysis.

Актуальність теми дослідження артистизму як компонента професійної ідентичності (поєднання цілей, вмінь та розуміння поведінки у професійній спільноті задля ефективної реалізації у професії) музиканта зумовлена потребою осмислення нових парадигм музичного мистецтва. В умовах сучасної культурної трансформації змінюється характер сценічної та педагогічної діяльності. Незважаючи на працюючу функціональність багатомілітарної історії музичної педагогіки та музичного виконавства йдуть зміни культурних моделей, очікувань, ідеалів. Постать музиканта-виконавця та музиканта-педагога не обмежується тільки майстерністю інтерпретації чи ґрунтовними теоретичними знаннями, а є носієм культурної рефлексії, здатним до критичного осмислення власної ролі в культурному процесі.

Кожна сфера людської діяльності існує як система самовдосконалення і як система передачі накопичених знань та досвіду. Музична діяльність (виконавська, педагогічна), як сфера мистецтва, має в цій системі низку чинників, не тільки присутність, а й сформованість яких може докорінно впливати та змінювати весь її процес загалом. За злагодженість функціонування такого роду чинників відповідає артистизм як невід’ємна компетентність професійної фахової діяльності. Пошук суттєвої відповіді на питання ролі та впливу феномену артистизма на весь процес професійної діяльності музиканта привертає до уваги науковців, дослідження яких набувають результатів, що примушує визнати: поняття артистизму і артистичного в музиці – це не тільки оціночні прикметники для вияву деяких прийомів художнього висловлювання. У широкому значенні вони позначають сутнісні властивості: для виконавця – твору, для викладача – педагогічної ситуації. Отже, крізь призму вивчення артистичного як дослідницького інструмента природи музичного виконавства та музичної педагогіки можна уточнити їх сутнісні характеристики, функціональні завдання.

Мета дослідження. Здійснення порівняльного аналізу сутності та функцій педагогічного і виконавського артистизму в музичному мистецтві, що передбачає виявлення структурних компонентів, специфічних ознак та особливостей прояву у різних професійних

контекстах; визначення спільних та відмінних характеристик обох феноменів, механізмів їх взаємодії та взаємовпливу, розкриття потенціалу інтеграції педагогічного й виконавського артистизму у формуванні високого рівня професійної майстерності музиканта. Особлива увага приділяється обґрунтуванню ролі кожного з видів артистизму у досягненні ефективності навчального процесу та художньої виразності сценічної діяльності.

Наукова новизна. Здійснено комплексний порівняльний аналіз педагогічного та виконавського артистизму в музиці, що ґрунтується на визначенні спільних і відмінних ознак за такими критеріями, як адресат впливу, мета, форма прояву, емоційний акцент, контекст, тривалість впливу та рівень імпровізаційності; запропоновано систематизацію характеристик обох феноменів, що дозволяє розглядати їх у якості взаємодоповнюючих складових професійної діяльності педагога-виконавця; розкрито значення синтезу педагогічного та виконавського артистизму для підвищення ефективності як навчального процесу, так і концертної практики.

Виклад основного матеріалу. Тлумачення загальнокультурної категорії «артистизм» має досить широкий спектр завдяки його прояву у різних сферах людської діяльності. За думкою І. Беха, Н. Гузія, Г. Переухенка – це цілісна система особистісних якостей, що забезпечують вільне самовираження індивіда, що, у свою чергу, дає підстави розглядати його як у площині мистецької та наукової діяльності, так і в контексті загального способу життя й поведінки особистості, де він виконує функцію операційного методу.

Артистизм у загальному розумінні – це мистецтво трансформації, що перебуває в прямій залежності від вимог та ситуативних умов міжсуб'єктного спілкування. «Словник іншомовних слів» визначає артистизм (фр. *artistique* – художній) як високу майстерність у художній або іншій естетичній творчості та надає синоніми: клас, віртуозність. Це дає підстави розглядати артистизм як релевантний інструмент не тільки сфери мистецтва (здатність до публічної творчої діяльності), а й служити інструментом підвищення результативності у будь-якій сфері людської активності [9].

У сучасній науково-педагогічній думці артистизм розглядається як інтегративна властивість особистості, що поєднує в собі емоційно-образне мислення, виразність комунікації та здатність до творчої інтерпретації дійсності (А. Козир, М. Кухарев, М. Дем'янюк, Н. Гузій, Н. Кічук, І. Єргієв). У психологічній науці – як складова індивідуальності, що визначає рівень творчого потенціалу та можливості самовираження (Р. Бернс, К. Ушинський, М. Драгоманов, Н. Гузій, Л. Подоляк, В. Юрченко, Г. Переухенко). Серед особистісних характеристик, які свідчать про рівень розвитку та ступінь сформованості творчої індивідуальності, науковці виокремлюють глибоку емоційну залученість у події, що відбуваються, здатність до емпатії, вольові якості, цілеспрямованість, відкритість до нового досвіду та артистичність (К. Роджерс, А. Маслоу, Д. Гілфорд, Е. Торренс). Отже, ця якість формується на перетині психологічних, естетичних та соціокультурних чинників, забезпечуючи індивіду своєрідний спосіб сприйняття світу і взаємодії з ним. Артистизм є значущим не лише для представників сценічних професій, а й для тих сфер діяльності, де важливим є вплив на емоційно-чуттєву сферу інших людей – зокрема, у педагогіці, мистецькій освіті, міжособистісному спілкуванні. Наприклад, у роботі піаніста-виконавця артистизм допомагає передавати глибокий емоційний зміст музичного твору, створювати неповторну сценічну атмосферу та встановлювати енергетичний контакт із публікою. У діяльності викладача музики артистичність сприяє більш виразній подачі навчального матеріалу, використанню образних порівнянь, імпровізаційних елементів та невербальних засобів комунікації, що активізують увагу та мотивацію студентів. Таким чином, артистизм стає не лише особистісною рисою, а й дієвим інструментом впливу в мистецькій та освітній сфері.

Сучасні наукові дослідження педагогічної діяльності в музичному мистецтві свідчать про тенденцію до більш глибокого структурованого аналізу артистизму. Але простежується деяка розбіжність у термінологічному тлумаченні його складових, що узагальнені та підпорядковані у виглядів рівнів, сторін, компонентів. Дослідники О. Куцевол, Є. Пасічник, М. Поташ-

ник, І. Баранцова, В. Котлярова, М. Ткач в першу чергу підкреслюють дві взаємопов'язані сторони педагогічного артистизму – внутрішню та зовнішню, де внутрішній артистизм розглядається як комплекс глибинних характеристик особистості педагога, що забезпечують його здатність до натхненної та усвідомленої професійної діяльності (рівень загальнокультурного розвитку, професійну компетентність, сформоване розуміння власного педагогічного покликання), а також внутрішню потребу в самореалізації та готовність до публічного самовираження (образно-емоційний підхід до вирішення педагогічних завдань, упевненість у власних діях, відчуття міри у вияві емоцій, внутрішнє налаштування на творчість та здатність до інтуїтивного передбачення реакцій аудиторії). Зовнішню сторону автори визначають як здатність педагога виразно і цілісно відобразити індивідуальну неповторність власної особистості в усіх складових навчального процесу: нестандартні форми вираження ставлення до навчального матеріалу, передача власного емоційного залучення до професійної діяльності, володіння навичками самопрезентації, а також уміння творчо та цілеспрямовано вибудовувати «режисуру» навчальних занять [2]. І. Зязюн, Г. Сагач зазначають складові внутрішньої сторони артистизму (психофізичну, соціокультурну та діяльнісну), що виконують роль підґрунтя зовнішніх характеристик і служать джерелами педагогічного артистизму [6]. Низка вчених визначають сутність педагогічного артистизму за компонентною підпорядкованістю. Н. Тимофієнко, Ю. Львов долучають до внутрішнього та зовнішнього компонентів мотиваційний компонент, що складається з потреб у: «самовдосконаленні й самовираженні; підвищенні загального рівня культури учнів засобами мистецтва; вдосконаленні вербальних та невербальних засобів комунікації; вдосконаленні емоційної культури; вдосконаленні знань з фаху, театральної педагогіки, психології, фізіології, філософії, світової культури, моралі та етики» [10, с. 15]. М. Бех, В. Баркасі, Т. Браже, С. Гончаренко, О. Добудько, І. Зязюн, В. Кричевський, Н. Ничкало, О. Савченко, Н. Тарасевич, О. Шиян підкреслюють, що у музичному

мистецтві педагогічний артистизм необхідно розглядати як складову професійної компетентності спеціаліста-музиканта та пропонують «багаторівневу структуру, що складається із взаємодії особистісно-когнітивного, праксеологічного та рефлексивно-креативного компонентів» [5, с. 18], де артистизм відноситься до особистісно-когнітивного компоненту. Це явище розглядається як формування цілісної особистості, а тому, як професійна компетентність педагога у сфері музично-виконавської діяльності, воно ґрунтується на гнучкому поєднанні не лише методичних прийомів і завдань, але й на здатності визначати та розв'язувати психологічні проблеми. При цьому провідну роль відіграють індивідуальні риси та неповторність особистості вчителя.

Л. Майковська виокремлює три основні компоненти педагогічного артистизму: психофізичний, емоційно-естетичний та художньо-логічний. Психофізичний компонент, за визначенням дослідниці, охоплює як психічні процеси (увага, емоційна пам'ять, уява, вольові прояви), так і фізичні характеристики (міміка, голос, дикція тощо). Він забезпечує керування художньо-комунікативними діями педагога-музиканта та слугує основою ефективної взаємодії з аудиторією. Емоційно-естетичний компонент пов'язаний зі здатністю викладача музики до глибокого емоційного сприйняття музично-педагогічного процесу, значною мірою зумовлений змістом навчального матеріалу – стилем, жанром, формою музичного твору. Відповідно до цього педагог обирає виразні засоби – міміку, голос, жести. Цей компонент відповідає за емоційно-естетичну саморегуляцію, що виступає механізмом контролю і гармонізації психофізичного стану вчителя. Художньо-логічний компонент педагогічного артистизму забезпечує наявність цілісної системи художньо-комунікативних дій у межах уроку, передбачає їх аналіз і своєчасне коригування. Він пов'язаний із готовністю педагога підтримувати необхідний психофізичний стан та базується на ключових операціях художньо-педагогічного мислення – аналізі, синтезі, узагальненні, порівнянні тощо. Кожна з них демонструє діалектичну єдність «логічного» та «художнього» у професійній діяльності вчителя-музиканта [1].

Узагальнюючи вищезазначене, спираючись на психофізичну природу педагогічного артистизму, можна окреслити його функціональну складову:

Комунікативність (забезпечення змістовного та емоційного обміну між педагогом та студентами, що сприяє атмосфері довіри та творчого пошуку; психологічна гнучкість (змога адаптувати педагогічну тактику до індивідуальних особливостей і змінних обставин навчального процесу); інтонаційна виразність мовлення (формування емоційного фону уроку та підсилення змістовних акцентів); емпатія (забезпечення простору взаєморозуміння й підтримки, що сприяє розкриттю творчого потенціалу студентів); імпровізаційність (забезпечення гнучкості й творчого підходу у непередбачуваних ситуаціях); мовленнєва артистичність (перетворення навчального матеріалу на художньо виразний, захопливий процес); пластика тіла і міміки (підсилення вербального повідомлення, що формує багатоканальний вплив на аудиторію); сценічна переконливість (утримання уваги студентів і формування емоційно насиченого, змістовного простору навчальної взаємодії).

Таким чином, педагогічний артистизм у музичному мистецтві – це цілісна система взаємопов'язаних функцій, що забезпечують не лише передачу знань, а й глибоке емоційно-естетичне залучення учнів у процес навчання.

Сучасні мистецтвознавчі та культурологічні дослідження проблематики вивчення концертного виконавства акцентують увагу на зростанні суспільних очікувань щодо діяльності музикантів. В. Білоус, Н. Брояко, В. Виткалов, С. Виткалов, Т. Глушук, Т. Гуменюк, М. Давидов, Т. Зінська, В. Калужська, Б. Ковалик, Л. Лабінцева, В. Левко, С. Міщенко, М. Ужинський, С. Черняк та ін. підкреслюють якісні зміни у вимогах, що не обмежені лише високим рівнем фахової компетентності, бездоганної технічної підготовки та володіння інструментом, але й очікують на глибоку творчу самовіддачу, прояв артистизму, креативності та сформованості високої духовної культури. Успішний музикант розглядається як особистість, яка поєднує в собі майстерність виконавця, інтелектуальну зрілість, емоційну чутливість і готов-

ність до постійного художнього пошуку (І. Єргієв, Д. Юник). Відповідно до зростання цих вимог відбувається й поступова трансформація наукових підходів до осмислення виконавської культури. Сучасні дослідження розглядають її не лише як сукупність технічних навичок і художніх умінь, а також, як багатовимірний феномен, що інтегрує професійно-технічні, емоційно-естетичні, комунікативні та світоглядно-ціннісні складові. З точки зору виконавської культури музиканта вчені розглядають артистизм і з погляду психофізіології творчих процесів, і як феномен музично-виконавчої діяльності, і як властивість особистості артиста [8]. Т. Глушук аналізує музичне виконавство як втілення художнього задуму композитора у звукоподібній формі, що здійснюється через музично-творчу діяльність виконавця, опосередковується його професійною майстерністю та зумовлюється музично-комунікативною взаємодією всіх учасників виконавського процесу. Науковиця окреслює низку ключових складників, які водночас виступають і елементами підсистеми, і функціональними структурами виконавської діяльності: «виконавець», «музичний твір», «музично-виконавська школа», «музично-виконавська діяльність», «музично-виконавська творчість» та «музично-концертна практика» [4, с. 90].

Особлива увага сучасних дослідників зосереджується на визначенні функціональної ролі артистизму в структурі виконавської культури музиканта, що дозволяє глибше зрозуміти сутність виконавської діяльності та розробити нові методологічні засади підготовки музикантів, здатних відповідати викликам сучасного культурного середовища. Незважаючи на відсутність чітких критеріїв для класифікації компонентів виконавчої культури, умовно їх поділяють на технічні та художньо-мистецькі. Першу групу критеріїв становлять вимоги, спрямовані на досягнення високого рівня виконавської техніки та досконалого володіння повним арсеналом музично-виразних засобів (швидкість і точність виконання, виразна та чітка артикуляція, темброве розмаїття, динамічна гнучкість, а також сформована культура видобування звуку, як гармонійне узгодження всіх зазначених параметрів зі стилем, жанровими особливостями

та художнім змістом конкретного твору). До технічної складової відносять також належний рівень теоретичної підготовки й обсягу професійних знань виконавця, що забезпечують свідоме використання виконавських прийомів. Другу групу критеріїв утворюють художньо-творчі складові, серед яких – розвинена уява та фантазія, емоційна розкутість, здатність до інтерпретації музичного матеріалу, креативне мислення та інші якості, що формують індивідуальну творчу манеру виконавця [7].

А. Васильківський та Б. Кисляк, узагальнюючи комплекс чинників, що зумовлені специфікою проявів артистизму, підкреслюють такі особистісні якості виконавця як психічну активність і рівень емоційності. Поєднання цих характеристик, а також вплив стилістичних та емоційних особливостей музичного матеріалу визначають формування різних типів артистизму. У межах цієї класифікації особливу увагу приділено його двом основним різновидам – інтровертному та екстравертному. Інтровертний артистизм ґрунтується на глибокому внутрішньому переживанні музичного образу, коли емоційний центр сприйняття зосереджується у внутрішньому світі митця. Це зумовлює стриманість зовнішніх засобів виразності: рухи рук та корпусу залишаються мінімальними, міміка – стриманою й лаконічною. Під час виконання такого типу артисти ніби спрямовують свою енергію «всередину себе», а не назовні. Натомість екстравертний артистизм характеризується домінуванням зовнішньо вираженої сценічної активності. Виконавці цього типу відзначаються розкутою позою, яскравою й емоційно насиченою мімікою, динамічними та ефектними рухами рук і корпусу, а також додатковими жестами, що підсилюють емоційне враження від виконання. Перевага того чи іншого типу артистизму в структурі виконавського бачення безпосередньо впливає на характер інтерпретації твору, формуючи ступінь інтенсивності та особливості його художнього втілення [3; 7].

Отже, психофізична сутність виконавського артистизму дає підстави розглядати його як явище багатофункціональне, функції якого ми вбачаємо у наступному:

Художня виразність (емоційно насичене втілення образу через динаміку, агогіку, артикуляцію та темброву палітру); емо-

ційна щирість (глибокий зв'язку між виконавцем і слухачем, що сприяє співпереживанню та естетичному впливу); технічна майстерність (основа свободи інтерпретації та здатності реалізувати творчий задум без технічних обмежень); жанрово-стильова обізнаність (аналітичне розуміння форми, стилю та драматургії твору); тілесна виразність – постава, жести, міміка (аспект невербального спілкування із слухачем); сценічна витримка (психологічна впевненість під час виступу, контроль над емоційною динамікою та відчуттями слухачів); виконавсько-інтерпретаційна індивідуальність (наявність особистісного музично-презентаційного стилю, щодо трактування та демонстрації музичного твору із збереженням стилістичної автентичності).

Узгоджена взаємодія всіх виділених функцій формує цілісну систему виконавського артистизму, що поєднує технічну досконалість, емоційну глибину та особистісну індивідуальність.

Специфіка функціонування закладів вищої освіти в галузі музичного мистецтва полягає в інтеграції педагогічної та виконавської сфер, де викладач-музикант має виявляти педагогічний артистизм та водночас сприяти становленню артистичних виконавських умінь у студентів.

Висновки. Педагогічний та виконавський артистизм у процесі викладацької та виконавської музичної діяльності є взаємопов'язаними феноменами, що відображають специфіку двох різних, але взаємодоповнюючих сфер професійної діяльності музиканта. Вони мають спільну художньо-комунікативну основу, але відрізняються за метою, адресатом впливу, формами прояву, емоційною динамікою, контекстом, тривалістю впливу та ступенем імпровізаційності. Педагогічний артистизм зорієнтований на довготривалу системну взаємодію з учнями чи студентами, спрямовану на формування знань, умінь, цінностей та мотивації. Він реалізується переважно у форматі мовленнєвої та невербальної комунікації, створення педагогічних ситуацій, застосування індивідуалізованих методів навчання та контролю емоційної виразності з метою збереження ефективності навчального процесу. Високий рівень імпровізаційності педагогічного артистизму забезпечує гнучке реагування на непередба-

чвані ситуації та адаптацію до потреб студентської аудиторії. Виконавський артистизм, своєю чергою, має епізодичний, але надзвичайно інтенсивний характер впливу на слухача. Його головною метою є передача художнього образу, створення яскравого емоційного та естетичного враження. Формою його прояву є музична інтерпретація та сценічна дія, що передбачає високий рівень експресивності, виразної пластики, драматургії виконання та внутрішньої емоційної напруги. Імпровізаційність у виконавському артистизмі, хоча й обмежена рамками авторського тексту, виявляється через інтерпретаційні нюанси, темброві та динамічні відтінки, індивідуальне фразування. Таким чином, педагогічний артистизм спрямований на процес та розвиток особистості музиканта, тоді як виконавський – на результат та емоційний ефект у слухача. Проведений порівняльний аналіз дає підстави стверджувати, що обидва типи артистизму не існують ізольовано: високий рівень педагогічної майстерності часто збагачується виконавським досвідом, а сценічна переконливість ґрунтується на глибинних комунікативних навичках, сформованих в процесі художньої комунікації на уроці. Синтез обох типів артистизму створює універсальний професійний інструментарій музиканта, що здатен до ефективного впливу як у навчальному, так і у концертному просторі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Багрій, Т. Взаємозв'язок педагогічних та артистичних здібностей як необхідна умова досягнення професійного розвитку майбутнього педагога-музиканта. *Молодь і ринок*, 2019. 5 (172). <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.171178>
2. Білецька, М., Підварко, Т. Артистизм як необхідна складова музично-виконавської компетенції майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Молодь і ринок*, 2018. 9 (164). <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.144205>
3. Васильківський, А. Концертне виконавство як феномен культури: комунікативний аспект. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2024. 2. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2024.308269>
4. Глушук, Т. Музично-виконавське мистецтво як об'єкт дослідження українського мистецтвознавства. *Культура і сучасність*, 2016. 1.
5. Зязюн, І., Крамушенко, Л., & Кривonos, І. Педагогічна майстерність. СПД Богданова А. М. 2008.

6. Зязюн, І., Сагач, Г. Краса педагогічної дії. Українсько-фінський ін-т менеджменту і бізнесу. 1997.
7. Кисляк, Б. Артистизм та закономірності його втілення у виконавській діяльності музиканта. Музикознавча думка Дніпропетровщини, 2022. 23. <https://doi.org/10.33287/222243>
8. Повзун, Л. Камерність як жанрово-стильова парадигма інструментально-ансамблевої творчості. НМАУ ім. П. І. Чайковського. 2018.
9. Словник іншомовних слів. Наукова думка. 2000.
10. Тимофієнко, Н. Артистизм у структурі особистості педагога. У Віртуальний освітній простір : психологічні проблеми. У IX Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., присвячена 30-річчю незалежності України. 2021.

REFERENCES

1. Bahrii, T. (2019). Vzayemozv"yazokpedahohichnykh taartystychnykh zdbnostey yak neobkhdna umova dosyahnennya profesynoho rozvytku maybutn'oho pedahoha-muzykanta [The Interconnection of Pedagogical and Artistic Abilities as a Necessary Condition for the Professional Development of a Future Music Teacher]. *Molod i rynek [Youth and the market]*, (5 (172)). <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.171178> [in Ukrainian].
2. Biletska, M. V., Pidvarko, T. O. (2018). Artystyzm yak neobkhdna skladova muzychno-vykonavskoi kompetentsii maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva [Artistry as an Essential Component of Musical and Performance Competence of the Future Music Teacher]. *Molod i rynek [Youth and the market]*, 9, 17–21. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2018_9_5 [in Ukrainian]
3. Vasykivskiyi, A. O. (2024). Kontsertne vykonavstvo yak fenomen kul'tury : komunikatyvnyy aspekt [Concert Performance as a Cultural Phenomenon: The Communicative Aspect]. *Visnyk Natsional'noyi akademiyi kerivnykh kadriv kul'tury i mystetstv [Bulletin of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts]*, (2). <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2024.308269> [in Ukrainian]
4. Hlushchuk, T. V. (2016). Muzychno-vykonavs'ke mystetstvo yak obyekt doslidzhennya ukrayins'koho mystetstvovnavstva [Musical and performing art as an object of research in ukrainian art studies]. *Kul'tura i suchasnist' [Culture and Modernity]*, (1), 87–91. [in Ukrainian]
5. Ziaziun, I. A., Sahach, H. M. Krasa pedahohichnoi dii [The beauty of pedagogical action]. Kyiv : Ukrainsko-finskyi instytut menedzhmentu i biznesu [Ukrainian-Finnish Institute of Management and Business] [in Ukrainian].
6. Ziaziun I. A., Kramushchenko, L. V., & Kryvonos, I. F. (2008). Pedahohichna maysternist' [Pedagogical skills]. SPD Bohdanova A. M. [in Ukrainian]
7. Kysliak, B. (2022). Artystyzm ta zakonornosti yoho vtillennya u vykonavs'kiy diyal'nosti muzykanta [Artistry and the Patterns of Its

Implementation in the Performing Activity of a Musician]. *Muzykoznavcha dumka Dnipropetrovshchyny* [Musicological Studies of the Dnipropetrovsk Region], (23), 158–169. <https://doi.org/10.33287/222243> [in Ukrainian]

8. Povzun, L. (2018). *Kamernist' yak zhanrovo-styl'ova paradyhma instrumental'no-ansamblevoyi tvorchosti* [Chamberness as a Genre-Stylistic Paradigm of Instrumental Ensemble Creativity]. NMAU im. P. I. Chaykovs'koho [Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music]. [in Ukrainian]

9. *Slovyk inshomovnykh sliv : blyzko 10000* [Dictionary of Foreign Words : About 10,000 Entries]. Naukova dumka [Naukova Dumka Publishing House] [in Ukrainian].

10. Tymofiienko, N. V. (2021). *Artystyzm u strukturі osobystosti pedahoha* [Artistry in the Structure of a Teacher's Personality. In Virtual Educational Space: Psychological Issues]. U IX Mizhnar. nauk.-prakt. Internet-konf., prysvyachena 30-richchyu nezalezhnosti Ukrayiny [Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Online Conference dedicated to the 30th Anniversary of Ukraine's Independence].